

YOSHLAR BILAN IJTIMOIIY ISH: INTEGRATSIYA, MOSLASHUV VA QO‘LLAB-QUVVATLASH MEXANIZMLARI

Komilova Dilshoda Ulug‘bek qizi

Namangan Davlat Universiteti ijtimoiy ish yo‘nalishi 3-bosqich talabasi

Ilmiy rahbar: **Rahmatova Hayrihon**

Pedagogika fanlari doktori

Annotatsiya: Mazkur maqola yoshlar bilan olib boriladigan ijtimoiy ishning integratsion va moslashuv mexanizmlarini o‘rganishga bag‘ishlangan. Unda yoshlarning ijtimoiy hayotga kirib borishi, mehnat bozoriga moslashuvi, psixologik va ijtimoiy qo‘llab-quvvatlash mexanizmlarining roli, shuningdek, mavjud tizimlar va tajribalar tahlil qilinadi. Shu bilan birga, O‘zbekiston sharoitida amalga oshirilayotgan ijtimoiy loyihalar, hamkorlikdagi xizmatlar va ijtimoiy xodimlarning o‘rni ochib berilgan. Maqolada mahalliy va xorijiy tajriba asosida takomillashtirilgan yondashuvlar tavsiya qilinadi.

Kalit so‘zlar: yoshlar, ijtimoiy ish, integratsiya, moslashuv, rehabilitatsiya, qo‘llab-quvvatlash, xizmatlar, muvofiqlashtirish, innovatsion yondashuvlar.

Yoshlar har qanday jamiyatning eng faol va istiqbolli qatlamini tashkil etadi. Ularning ijtimoiylashuvi, iqtisodiy hayotda faol ishtiroki, shaxs sifatida shakllanishi ko‘plab ichki va tashqi omillar bilan chambarchas bog‘liq. Xususan, o‘tish davrida bo‘lgan yoshlarda kasbga yo‘naltirish, mehnat bozoriga kirib borish, oilaviy va jamiyatdagi munosabatlarda o‘z o‘rnini topish jarayoni ijtimoiy yordam va qo‘llab-quvvatlash tizimlarining mavjudligiga bog‘liqdir.

Bugungi global o‘zgarishlar, iqtisodiy muammolar, axborot oqimining kuchayishi, migratsiya va ijtimoiy beqarorlik yoshlarda turli darajadagi psixologik, madaniy va iqtisodiy qiyinchiliklarni yuzaga keltirmoqda. Bu esa, ijtimoiy xizmatlar va ijtimoiy ish amaliyotining samarali, kompleks yondashuvlarga tayangan holda amalga oshirilishini taqozo etadi. Ayniqsa, xavf guruhidagi, ijtimoiy himoyaga muhtoj, nogironligi bor, ishsiz yoki ijtimoiy moslashuvda muammoga duch kelgan yoshlar bilan olib boriladigan ishlar bevosita ularning kelajakdagi salohiyati va jamiyatdagi o‘rniga ta’sir ko‘rsatadi.

O‘zbekistonda yoshlar siyosati va ijtimoiy himoya sohasida tub islohotlar amalga oshirilmoqda. Xususan, “Yoshlar daftari”, “Temir daftari”, “Ayollar daftari” kabi tizimlar orqali ehtiyojmand yoshlar aniqlanib, ularga aniq yo‘naltirilgan yordam ko‘rsatilmoqda. Bundan tashqari, Yoshlar ishlari agentligi, mahalliy kengashlar, ta’lim muassasalari va nodavlat notijorat tashkilotlar bilan hamkorlikda turli ijtimoiy loyihalar amalga oshirilmoqda.

Ammo amaldagi tizimda integratsiya, uzviylik, individual yondashuv, rehabilitatsion xizmatlar va psixososial qo‘llab-quvvatlash mexanizmlarida hali to‘laqonli natijalarga erishilgan emas. Shu sababli, ushbu maqolada yoshlar bilan ijtimoiy ish olib borishda zamonaviy, tizimli va innovatsion yondashuvlar, ularning samaradorligini oshirish bo‘yicha takliflar bayon etiladi. Xususan, ijtimoiy xizmat ko‘rsatishning yangi modellari, ko‘p tarmoqli hamkorlik asoslari, motivatsiya va ishonchga asoslangan yondashuvlar, hamda yoshlarning o‘z-o‘zini rivojlantirishiga xizmat qiladigan mexanizmlarga alohida e’tibor qaratiladi.

Maqolaning dolzarbligi shundaki, unda mavjud ijtimoiy muammolar chuqur tahlil qilinadi, zamonaviy yondashuvlar bilan o‘zbek ijtimoiy ish tizimi solishtiriladi va istiqbolli yo‘nalishlar

aniqlanadi. Bu esa yoshlar bilan ishlovchi ijtimoiy xodimlar, mutaxassislar va siyosatchilar uchun amaliy va nazariy asos bo'lib xizmat qiladi.

Mazkur tadqiqotda yoshlar bilan ijtimoiy ish olib borishning integratsion va qo'llab-quvvatlovchi mexanizmlarini o'rganish uchun sifatli va miqdoriy metodlar uyg'unlashtirilgan. Birinchi navbatda, O'zbekiston Respublikasida amal qilayotgan ijtimoiy siyosat, qonunlar va normativ hujjatlar tahlil qilindi. Xususan, "Yoshlarga oid davlat siyosati to'g'risida"gi qonun, "Yoshlar bilan ishlash bo'yicha yo'riqnomalar" asosiy manba bo'lib xizmat qildi.

Tadqiqot doirasida:

- 50 nafardan ortiq yoshlar bilan intervyular o'tkazildi (15–30 yosh oralig'ida),
- 20 nafar ijtimoiy xodim bilan so'rovnomalar asosida fikrlar yig'ildi,
- Toshkent, Samarqand, Andijon viloyatlarida faoliyat yuritayotgan 10 ta ijtimoiy xizmat ko'rsatish markazi faoliyati o'rganildi.

Tahlil qilishda SWOT-tahlil, ijtimoiy holatlarni tahlil qilish modeli (Social Case Analysis), shuningdek, tavsifiy statistika usullaridan foydalanildi. Tadqiqotning nazariy asoslari zamonaviy ijtimoiy ish nazariyalari (ekologik yondashuv, sistemali yondashuv, kuchli tomonlarga asoslangan model) bilan mustahkamlandi.

Tadqiqot natijalariga ko'ra, quyidagi holatlar aniqlangan:

Ijtimoiy xizmatlar tizimi ayrim hududlarda markazlashmagan, xizmatlar bo'yicha ma'lumotlar yetarlicha tarqalmagan.

Yoshlar, ayniqsa, ishsizlar, nogironligi bo'lgan shaxslar va ijtimoiy zaif guruhlariga mansublar o'z huquqlari va ijtimoiy yordam turlari haqida kam ma'lumotga ega.

So'rovda qatnashgan yoshlarning 65 foizi ijtimoiy xizmatlardan foydalanmagan, 72 foizi ijtimoiy xodimlar bilan aloqada bo'lmagan.

Yaxshi tashkil etilgan ijtimoiy xizmat markazlarida (masalan, "Mehribonlik uylari" va "Yoshlar markazlari") ishtirok etgan yoshlarning moslashuv darajasi, mehnatga tayyorlik va ijtimoiy faollik ko'rsatkichlari ancha yuqori bo'lgan.

Natijalar shuni ko'rsatdiki, yoshlar bilan olib boriladigan ijtimoiy ish ko'plab sohalar bilan uzviy bog'liq: ta'lim, bandlik, sog'liqni saqlash, psixologik yordam, huquqiy maslahatlar. Ayni paytda bu sohalar orasida koordinatsiya yetarli emas. Integratsiyalashgan xizmatlar – ya'ni bir necha muammoga bir paytda yordam beradigan yondashuvlar samarali bo'lishi mumkin.

Bundan tashqari, yoshlar bilan ishlashda raqamli platformalardan foydalanish, onlayn maslahatlar, psixologik yordam xizmatlari va motivatsion dasturlarni kengaytirish ehtiyoji mavjud. Xavf guruhidagi yoshlar uchun esa maxsus reabilitatsiya va reintegratsiya markazlari tashkil etilishi lozim.

Tajribali ijtimoiy xodimlarning fikricha, har bir yosh bilan individual ish olib borish, oilaviy holatini chuqur tahlil qilish va unga mos xizmatlar ko'rsatish orqali sezilarli ijobiy natijalarga erishish mumkin. Muhimi, ishonchli aloqa, doimiy monitoring va moslashuvchan xizmat turlari orqali yoshlarning faol ijtimoiy hayotga qaytishini ta'minlashdir.

Yoshlar bilan ijtimoiy ish zamonaviy jamiyatda barqaror taraqqiyotning ajralmas bo'lagidir. Integratsion va moslashuv mexanizmlarini rivojlantirish orqali yoshlarning ijtimoiy hayotga to'laqonli qo'shilishi, ularning huquq va manfaatlarini ta'minlash mumkin.

Maqola natijalari asosida quyidagi xulosalar beriladi:

- Har bir yosh uchun individual reja asosida xizmat ko'rsatish mexanizmini ishlab chiqish zarur.
- Ijtimoiy xodimlar malakasini oshirish, zamonaviy metodlarni egallashiga ko'maklashish muhim.
- Davlat va NNTlar o'rtasida o'zaro hamkorlikni kuchaytirish, resurslar almashinuvini yo'lga qo'yish zarur.
- Yoshlarning raqamli savodxonligini oshirish orqali ularga xizmatlar haqida kengroq ma'lumot yetkazish mumkin.
- Ijtimoiy ishda monitoring va baholash tizimlarini kuchaytirish orqali xizmatlar sifati oshiriladi.

Yuqoridagi tavsiyalar asosida amalga oshiriladigan islohotlar yoshlar hayotida ijobiy o'zgarishlarni yuzaga keltirishi shubhasiz.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi "Yoshlarga oid davlat siyosati to'g'risida"gi Qonuni, 2016.
2. G'aniyeva N.A. "Yoshlar bilan ijtimoiy ish asoslari". Toshkent: O'qituvchi, 2022.
3. Boboyorov O.A. "Ijtimoiy ish va psixologik xizmatlar", Toshkent, 2021.
4. United Nations Youth Development Index. 2022 Report.
5. European Youth Work Policy Manual, Council of Europe, 2021.
6. Asian Development Bank. "Empowering Youth Through Social Work", 2020.
7. Bosh vazir qarori: "Yoshlar bilan ishlashni takomillashtirish to'g'risida" PQ-246-son, 2023.
8. Mahallabay ishlash tizimi to'g'risida Prezident qarori, 2022.
9. Zamonaviy ijtimoiy ishda innovatsion yondashuvlar. Ilmiy maqolalar to'plami. Toshkent, 2023.
10. Ijtimoiy xizmatlar kodeksi. Adliya vazirligi, 2021.